

AKTUALITĀTES

Grozījumi normatīvajos aktos un LAD paziņojumi

☑ Traktoriem pa koplietošanas ceļiem ir atļauts vilkt divas piekaves

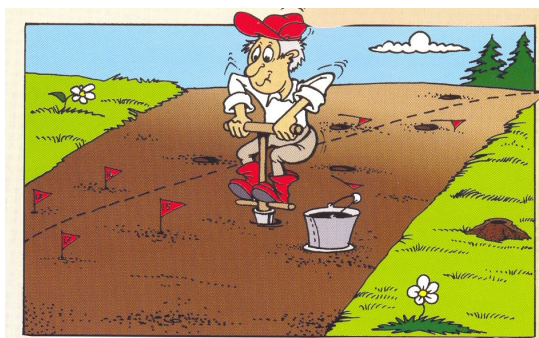
2009. gada 21. augustā stājās spēkā „Grozījumi Ministru kabineta 2004. gada 29. jūnija noteikumos Nr. 571 „Ceļu satiksmes noteikumi”, kas paredz, ka traktortehnikai ar pilnu masu virs 4500 kg atļauts vilkt divas ar darba bremsēm aprīkotas divasu vai trīssasu piekaves laikposmā no 1. maija līdz 1. oktobrim.

Grozījumi veikti, lai samazinātu lauksaimniecības produkcijas transportēšanas izmaksas un veicinātu lauksaimniecības uzņēmumu attīstību.

☑ Agroķīmisko pētījuma centra funkcijas pārņems VAAD

Valdība ir izdevusi rīkojumu līdz 2010. gada 1. februārim likvidēt Zemkopības ministrijas padotībā esošo valsts SIA „Agroķīmisko pētījumu centrs”. Līdz ar to vairākas funkcijas, ko veica Agroķīmisko pētījumu centrs ar minēto datumu pārņems Valsts augu aizsardzības dienests, kas

- apkopos informāciju par lauksaimniecībā izmantojamās zemes auglības līmeni;
 - pēc pieprasījuma veiks augšņu agroķīmisko izpēti;
 - veiks augsnes slāpekļa monitoringu īpaši jutīgajās teritorijās,
- kā arī uzturēs ar šiem pasākumiem saistītās datu bāzes.

☑ Pasākums „Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana”

2009. gada 22. augustā stājās spēkā „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 8. aprīļa noteikumos Nr. 255 „Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauku attīstībai Latvijas lauku attīstības programmas pasākuma „Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana” ietvaros”.

Saskaņā ar grozījumiem ir precizēti iesniedzamie dokumenti. Minētajos MK grozījumos pievienoti pārskati, kas jāiesniedz Lauku atbalsta dienestā, pēc projekta īstenošanas (5. un 6. pielikums).

☑ Tiešā maksājuma saņemšanas nosacījums „par pastāvīgo pļavu un ganību attiecību”

Lauku atbalsta dienests informē, ka saskaņā ar 2007. gada 17. aprīļa Ministru kabineta noteikumu Nr. 269 „Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros” 80. un 81. punktu Lauku atbalsta dienests ir aprēķinājis 2009. gada pastāvīgo pļavu un ganību un kopējās lauksaimniecības zemes platības attiecības izmaiņas pret 2005. gadu. 2009. gadā uz tiešajiem platību maksājumiem pieteiktās pastāvīgo pļavu un ganību platības attiecība pret kopējo lauksaimniecības zemes platību salīdzinājumā ar 2005. gadu ir palielinājusies par 2,33%.

☑ Atbalsta samazinājuma koeficients valsts pagaidu atbalstam sēklkopībā

2009. gada 19. augustā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” tika publicēts Lauku atbalsta dienesta paziņojums par to, ka saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 107 „Noteikumi par ikgadējo valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” 9. pielikuma „Valsts pagaidu atbalsts sēklkopībai” 4. punktu tiek piemērots izmaksājamā atbalsta samazinājuma koeficients 0,1856. Tas nozīmē, ka iespējamā atbalsta summa katram pretendenta ir jāpareizina ar noteikto samazinājuma koeficientu 0,1856.

☑Atbalsts cukura restrukturizācijas skartajām pašvaldībām

2009. gada 27. augustā stājās spēkā „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 14. jūlija noteikumos Nr. 556 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajam reģionam””.

Grozījumi paredz, ka uz atbalstu projektu iesniegumu pieņemšanas 3. kārtā varēs pretendēt pilsētu pašvaldības, kurās 2006. gadā cukurbietes tika pārstrādātas cukurā. 3. kārtā varēs pieteikties aktivitātei „Atbalsts piesārņotu vietu attīrīšanai”.

Ar minētajiem grozījumiem precizēts arī tas, ka pēc projektu iesniegumu pieņemšanas uzsākšanas projektu iesniegumus no vietējām pašvaldībām pieņem vienu mēnesi (iepriekš šis termiņš bija noteikts citāds – līdz pat 5 mēnešiem).

Par projekta iesniegumu pieņemšanas termiņu tiks paziņots laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” mēnesi iepriekš.

☑Par atbalstu erozijas ierobežošanai

Lauku atbalsta dienests informē, ka tiem lauksaimniekiem, kuri 2006. gadā ir uzņēmušies saistības saskaņā ar Lauku attīstības plāna pasākuma „Agrovide” apakšpasākuma „Erozijas ierobežošana” nosacījumiem, ir jāpiesakās šī atbalsta saņemšanai.

No 31. augusta LAD uzsāka iesnieguma veidlapu izsniegšanu reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs. Veidlapu var saņemt, uzrādot LAD klienta reģistrācijas numuru.

Lai saņemtu maksājumu, līdz 2009. gada 2. oktobrim pretendents RLP jāiesniedz aizpildīta iesnieguma veidlapa – „Pasākuma „Agrovide” apakšpasākuma „Erozijas ierobežošana” iesniegums 2009. gadā”. Papildus jāiesniedz arī lauku bloku kartes ar precīzi iezīmētām platībām, neatkarīgi no tā, vai platība tiek pieteikta uz atbalstu, vai arī – kā platība bez atbalsta.

Sīkāka informācija LAD mājaslapā www.lad.gov.lv.

Sagatavots LLKC Ekonomikas nodaļā
pēc ZM un citas informācijas

SVARĪGĀKIE DATUMI, KURUS LAUKU UZNĒMĒJS NEDRĪKST AIZMIRST 2009. GADA OKTOBRĪ

Termiņš		Septembris					Oktobris					Novembris	
		1	3	10	15	25	30	1	2	15	25	31	1
Platību maksājumi		Laika periods (līdz 10. septembrim), kad platībai jābūt vismaz 1 reizi nopļautai un zālei novāktai (saņemot pasākuma Agrovīde 2004-2006 apakšpasākumu Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos 2004-2006 aktivitātē Vēlā pļaušana un Buferjoslu ierīkošana 2004-2006 atbalstu)											
		Laika periods (līdz 15. septembrim), kad platībai jābūt vismaz 1 reizi nopļautai un zālei novāktai (saņemot pasākuma Agrovīde 2007-2013 apakšpasākumu Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos 2007-2013 aktivitātē Vēlā pļaušana un Buferjoslu ierīkošana 2007-2013 atbalstu)											
Papildu valsts tiešie maksājumi (PVTM)		Iesniegums PVTM par 2009. gadā nokautiem un eksportētiem liellopiem *											
		Iesniegums PVTM par ziditājgovīm											
Īkiedras līnu pirmapstrādes atbalsts		Īkiedras līnu pirmapstrādes Ražošanas deklarācija											
		Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana											
Agrovīdes maksājumi		Erozijas ierobežošana											
		Atbalsts ģenētiskās kvalitātes un produktivitātes novērtēšanai briežkopībā, zvērkopībā, truškopībā, strauskopībā un biškopībā **											
Netradicionālās nozares		Atbalsts apdrošināšanas polišu iegādes izdevumu segšanai											
		Riska samazināšana											
Nacionālās subsidijas		Pievienotās vērtības nodoklis (PVN)											
		Pavadzīmes ar VID piešķirtajiem numuriem											
Grāmatvedība un nodokļi		Darījumu kvītis											
		Sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas											
		Atskaites iesniegšanas termiņš un nodokļa maksāšanas termiņš - PASNODARBINĀTAJĀJEM											

* Iesniegums jāiesniedz ne vēlāk kā 6 mēnešus pēc liellopa nokaušanas vai eksporta

** Iesniegumu iesniedz ģimenes dzīvnieku audzētāju organizācija

Termiņš, kura laikā var iesniegt pieteikumu, iesniegumu vai atskaiti.

Iesniegumu un atskaišu apkopošanas datums vai iesniegšanas beigu datums.

Tikai tām zemnieku saimniecībām, kuras šo termiņu PVN atskaišu iesniegšanai ir saskanojušas ar VID.

LAUKU ATTĪSTĪBA

Latvijas un Igaunijas LEADER pieredze

Šā gada 29. un 30. jūlijā Salacgrīvā notika vasaras seminārs vietējām rīcības grupām (VRG) „Labā pieredze un prakse LEADER pieejas īstenošanā Latvijā un Igaunijā”. To organizēja Latvijas Lauku tīkla Sekretariāts sadarbībā ar Igaunijas Lauku tīkla Sekretariātu.

Semināra mērķis bija dalīties pieredzē par LEADER pasākumu īstenošanu Igaunijā un Latvijā, kā arī stiprināt abu valstu VRG sadarbību, virzot tās kopīgiem starptautiskās sadarbības projektiem nākotnē.

Lai arī seminārs tika vērstts uz vietējām rīcības grupām, priecēja tas, ka abu valstu Zemkopības ministriju un Lauku atbalstu dienestu pārstāvji rada iespēju apmeklēt šo pasākumu, kurā piedalījās 230 dalībnieki.

Semināru atklājot, dalībniekus uzrunāja abu valstu Zemkopības ministriju pārstāvji, kā arī abi Valsts Lauku tīkla Sekretariātu vadošo organizāciju vadītāji – Mārtiņš Cimermanis (SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”) un Hannes Aamisepp (Igaunijas Lauku ekonomikas pētījumu centrs).

Semināra pirmajā daļā informāciju par LEADER pasākumu īstenošanas gaitu sniedza Zemkopības ministriju pārstāvji, bet ar Valsts Lauku tīklu darbību Latvijā un Igaunijā iepazīstināja Sekretariātu speciālisti.

Pēc oficiālajām prezentācijām sekoja gan Latvijas, gan Igaunijas pušu vietējo rīcības grupu prezentācijas par savu darbību, pieredzi LEADER pasākumu īstenošanā un gūtajām atziņām. Šīs prezentācijas ļāva labāk saskatīt kopīgās un atšķirīgās LEADER iezīmes abās kaimiņvalstīs un mudināja tālākām diskusijām, konkrētākas informācijas iegūšanai, nākotnē vērstas sadarbības veidošanai starp semināra dalībniekiem. Noklausoties Igaunijas partnerību prezentācijas, varēja secināt, ka kaimiņvalsts ir mums mazliet priekšā – Igaunijā LEADER programmas īstenošanai ir vienkāršāki noteikumi un lielāka iespējamā sabiedriskā atbalsta intensitāte. Nevalstiskās organizācijas saņem 100% atbalstu, pašvaldības – 90% un uzņēmēji – 60%, Latvijā – attiecīgi 90, 75 un 50%. Arī kopējā atbalsta summa valstīs ir krasi atšķirīga: Latvijā Lauku attīstības plānā LEADER programmas īstenošanai paredzēti tikai 2,5% ES finansējuma, bet Igaunijā tas ir četras reizes lielāks un sastāda 10%.

Otrā semināra diena tika veltīta Salacgrīvas novada iepazīšanai. Daudzi klātesošie ar apbrīnu klausījās Salacgrīvas novada domes priekšsēdētāja Dagna Strauberga stāstījumu par to, kādu atbalstu un pretimnākšanu no pašvaldības saņem vietējā partnerība „Jūrkante”, par iecerētajiem daudzajiem projektiem pakalpojumu uzlabošanai, kas nodrošinātu to pieejamību un lielāku dažādošanu lauku iedzīvotājiem. Tāpat varēja iepazīties ar jaunizveidotās vietējās rīcības grupas „Jūrkante” un pieredzes bagātākās VRG – „Vidzemes lauku partnerība „Brasla”” prezentācijām. Atlikusī semināra programmas daļa tika veltīta 1. kārtā īstenoto LEADER projektu apmeklējumam Pociemā un Dikļos, kur prezentācijā redzēto varēja iepazīt dzīvē. Katvaru pagasta pašvaldības vadītājs Mārtiņš Ritums Treimanis un projektu vadītāja Lāsma Jonele ar gandarījumu izrādīja ar LEADER atbalstu tapušo veselības centru, iegādātos treniņierus, saunu, atpūtas telpas, kā arī pašvaldības teritorijā uzstādītās norādes zīmes. Tas viss ir tapis, biedrībai „Braslas sākums” cieši sadarbojoties ar pašvaldību. Ieguvēji ir visi – visvairāk jau vietējie iedzīvotāji. Pēc Pociema apmeklējuma semināra dalībnieki devās uz kaimiņu pašvaldību, lai apskatītu Dikļos īstenotos projektus.

Projekts „Literatūra – bērnu rakstura iezīmju pamatfaktors” ieviests visā partnerības „Brasla” teritorijā, iesaistot tās iedzīvotājus, skolēnus, literatūras skolotājus un bibliotekārus. Projekta mērķis bija veicināt bērnu intereses piesaisti grāmatām un lasīšanai, kā arī pievērst sabiedrības uzmanību un paaugstināt informētību par mūsdienu komerc kultūru negatīvo ietekmi uz bērnu attīstību un rakstura iezīmēm. Projekta ietvaros ar atraktīvu, humoristisku problēmsituāciju izspēli tiek veicināta bērnu

piesaistīšana grāmatu pasaulei un lietderīgai laika pavadīšanai. Lugu autors, rakstnieks A. Niedzviežis tieši šim projektam ir radījis atraktīvu lugu "Datārponis", kuras pamatideja ir parādīt, cik svarīgi ir nevis pakļauties tehnoloģijām, bet kontrolēt un valdīt pār tām! Biedrība „Gimeņu apmācības un kultūras centrs”, iesaistot partnerības „Brasla” teritorijas iedzīvotājus, bērnu žūrijas dalībniekus, iestudējusi lugu „Datārponis” un parādījusi to partnerības teritorijā esošajās 14 skolās, kā arī viesojusies citos Latvijas novados. Lai piesaistītu bērnu interesi, luga iestudēta, izmantojot spilgtus kostīmus, kuru izgatavošanai arī tika izmantots LEADER finansējums. Visiem semināra dalībniekiem bija iespēja noskatīties fragmentu no uzveduma un fotografēties kopā ar krāšņajos kostīmos tērptajiem lomu atveidotājiem.

Vēl LEADER ietvaros īstenots projekts „Dziesmusvētku promenāde” ar mērķi veicināt Dikļu pagasta kultūrvēsturiskās vides un kultūrvēstures mantojuma saglabāšanu un mūsdienīgu pielietojumu Dikļu novadā, kā arī Latvijas kultūrtūrisma aktīvu izmantošanu. Projekta galvenais uzdevums – izveidot valsts nozīmes nekustamā kultūras pieminekļa – Pirmo latviešu dziedāšanas svētku norises vietā, Neikena kalna teritorijā Dziesmusvētku promenādi. Tās izveidošana nodrošinājusi lauku teritorijas iedzīvotājiem tik nepieciešamo ikdienas tikšanās un atpūtas vietu, kā arī projekta mērķauditorijai un Dikļu viesiem izglītojošu un kvalitatīvu atpūtas vidi. Projekts nodrošinās saudzīgu un ilgtspējīgu

valsts nozīmes nemateriālā kultūras pieminekļa Neikena kalna izmantošanu.

Pēc Dikļu pašvaldības vadītājas Renātes Zideres teiktā, īstenojot šo projektu, atrisināta aktuāla pašvaldības problēma – tikusi sakārtota Dikļu pagastam nozīmīga teritorija un izveidots uz pašvaldības tradīcijām balstīts inovatīvs tūrisma un atpūtas produkts „Dziesmusvētku promenāde”.

Pēc divu informācijas un iespādiem pilnu dienu darba noguruši, bet emocionāli bagātinājušies, ar kopīgi nodziedātu „Pūt vējiņi”, Igaunijas un Latvijas kopīgā semināra dalībnieki šķīrās, lai atgrieztos ikdienā un ar jaunām idejām ķertos klāt atkal jauniem projektiem.

Pēc semināra saņēmām daudz pozitīvu atsauksmju, kā arī jaunus ierosinājumus šādu sadarbības semināru nepieciešamībai nākotnē. Pirmais notikums šais Latvijas un Igaunijas kopīgais seminārs liecina, ka valstu institūcijas ir ieinteresētas Eiropas Savienības LEADER programmas norisēs. Paldies visiem, kas piedalījās, iesaistījās un izmantoja doto iespēju! Visu semināra dalībnieku prezentācijas varat atrast Valsts Lauku tīkla mājaslapā www.laukutikls.lv sadaļā *Vietējās iniciatīvas*.

Sagatavoja Valsts Lauku tīkla
Sekretariāta vadītāja Liene Feldmane un
VLT Sekretariāta Vidzemes speciāliste
Ziedīte Jirgensone

AUGKOPIĒBA

Melnie graudi – nopietna problēma rudzu audzētājiem

Šogad rudzu audzētāji saskārušies ar nepatīkamu problēmu – lielu melno graudu izplatību. Pasaules tirgū pieprasījums pēc rudziem, kuri inficēti ar melnajiem graudiem ir neliels un iepirkuma cenas zemas. Ja netiks atrastas slimu graudu realizēšanas iespējas, audzētāji var palikt bez samaksas par piegādāto ražu. Lai no tā izvairītos pašlaik aktīvi tiek meklēti risinājumi, kā efektīvi, ar salīdzinoši zemām izmaksām attīrīt rudzus no melnajiem graudiem.

☑Kas ir melnie graudi?

Melnie graudi jeb vilkazobi (*Claviceps purpurea*) ir uz rudziem parazitējošas sēnes *Claviceps purpurea* blīvi sēņotnes savijumi – sklerociji, kas attīstās sēklaizmetņos graudu vietā, ja

ziedēšanas laikā tos inficē slimības ierosinātājs. Sklerociji parasti ir lielāki par kultūraugu graudiem (līdz 5 cm gari), izliekti, ar tumši violetu vai melnu apvaku un baltu saturu. Melnie graudi var attīstīties uz rudziem, tritikāles, kviešiem, miežiem, auzām, vārpatām, smilgām, lāčauzām, vējauzām, lapsastēm, kamolzāles, auzenēm, skarenēm, timotiņa un citām graudzālēm. Slimība attīstās galvenokārt uz svešapputes augiem, jo tās ierosinātājs var inficēt tikai ziedus. Pašapputes graudzālēm karstā un sausā laikā ir arī atklāta ziedēšana, un tad tos var inficēt slimības ierosinātājs. Plašāk slimība ir izplatīta rudziem un citām svešapputes graudzālēm, ja to ziedēšanas laikā ir vēss un mitrs laiks un ziedēšana ieilgst. Paaugstināts inficēšanās risks ir tetraploīdiem un hibrīdajiem rudziem. Pēdējiem ģenētiski

veidojas mazāk putekšņu. Salīdzinot ar diploīdajiem rudziem, tetraploīdiem tie ir smagāki un lielāki, līdz ar to vējam tos ir grūtāk pārnēsāt, putekšņu digšana bieži ir zemāka. Tādēļ šādos sējumos paliek atklātas (neapputeksnētas) drīksnas, ko inficē *C. purpurea*.

☑Saimnieciskā nozīme

Visvairāk tiek inficēti rudzi un tritikāle. Slimība rada gan tiešos, gan netiešos ražas zudumus, ražas samazinājums var būt 5–10%. Sklerociji satur alkoloīdus, kas izraisa mājlopu un cilvēku saindēšanos, tādēļ piesārņoti graudi nav izmantojami ne pārtikai, ne lopbarībai.

☑Melno graudu ierobežošana

Jāievēro augu maiņa, jo atkārtotā rudzu sējumā ir iespējama sklerociju pārziemošana augsnē. Rudzus nedrīkst sēt tīrumos, kas atrodas blakus atmatām, nekoptām platībām, neapļautām grāvmalām u. tml., jo savvaļas graudzālēs (ja tās

netiek nopļautas līdz ziedēšanai) veidojas sklerociji. Lauki, kuros graudaugi bijuši inficēti ar slimības ierosinātāju un kuros, ražu novācot, ir izbiruši sklerociji, rudenī jāar 22–25 cm dziļi. Sklerociji, kas iestrādāti augsnē dziļāk par 6–8 cm, pavasarī nedīgst vai to auglķermeņi nerasniedz augsnes virspusi, un tie gada laikā iet bojā.

Svarīgākās īpašības, kas jāņem vērā, izvēloties rudzu šķirni:

- ziedēšanas perioda garums – jo tas īsāks, jo infekcijas risks zemāks;
- cerošanas īpatnības – ja visi sāndzinumi veidojas apmēram vienā laikā, tas veicina vienlaicīgu ziedēšanu un apputeksnēšanos;
- ziemcietība – sējumos, kas ir slikti pārziemojuši, izdzīvojušie augi pavasarī veido atzalas, kas zied vēlāk.

Sagatavots LLKC Augkopības nodaļā, izmantojot projekta „Tehnoloģiskie risinājumi graudkopības nozares attīstībai Latvijā” publicētos materiālus

Rudens kaitēkļi ziemas rapsī

Līdz šim lielāka uzmanība tika pievērsta krustziežu kaitēkļu ierobežošanai pavasara – vasaras sezonā, bet ne rudenī. Pēdējos gados ziemas rapša tīrumos novēro arvien vairāk lapu un stublāju postījumu tieši rudenī, kas skaidrojams ar pieaugošajām rapša sējplatībām un līdz ar to lielāku barības bāzi krustziežu kaitēkļiem.

Pēc tuvāko kaimiņvalstu pētnieku un Latvijas agronomu novērojumiem, ziemas rapsī rudenī no labi pazīstamiem kaitēkļiem ir sastopami krustziežu spradzis (*Phyllotreta spp.*), bet no „jaunajiem” – kailgliemeži (*Arion lusitanicus*), krustziežu stublāju spradzis (*Psiloides chrysocephala*) un ziemas rapša stublāju smecernieks (*Ceutorhynchus piciparis*). Šobrīd aktuāli ir izpētīt šo „jauno” kaitēkļu izplatību, postījumu un ierobežošanas iespējas.

Latvijā šādu pētījumu trūkst, tāpēc pagaidām ir jāvadās pēc citu valstu pētnieku datiem un informācijas.

☑Krustziežu stublāju spradzis

Krustziežu stublāju spradzis (*Psiloides chrysocephala*) ir kaitēklis, kas jau daudzus gadus ir sastopams Anglijā, Vācijā un Polijā.

Vislielākais kukaiņu skaits ir novērots augustā un septembrī – jaunajā sētajā ziemas rapsī, bet

1. att. Krustziežu stublāju spradzis – imago ¹

2. att. Krustziežu stublāju spradzis ²

¹ <http://www.cropmonitor.co.uk/>

² <http://www.bayercropscience.co.uk>

kūniņas un kāpuri – no rudens līdz pavasarim ziemas rapša stublājā.

Imago (pieaudzis īpatnis) ir 3–5 mm garš, metāliski zili melnā (reizēm gaiši brūnā) krāsā. Tam ir izteiktas pakaļkājas – lekšanai.

Pieaugušais īpatnis vērojams jūnijā/jūlijā un pāris nedēļas pirms vasaras miera perioda. Tas pārtiek no krustziežu lapām un pākštieņiem.

Krustziežu stublāju spradzis no laukmalām tīrums atgriežas augusta vidū vai septembra sākumā, kad sadīdzis vākušanas laikā izbirušais vai sētais ziemas rapsis.

Krustziežu stublāju spradži nekaitē rapša sēklai, bet tos var atrast kombainos un rapša glabāšanas telpās.

Imago atsāk barošanos 2–3 nedēļas pirms oliņu iedēšanas rapša stublājā. Tas pārtiek no krustziežu nezālēm, rapša dīgļlapām un jaunām īstajām lapiņām. Kaitēkļa bojājumi – caurumotas lapas. Imago turpina baroties un dēt olas, līdz gaisa temperatūra sasniedz 0 °C, bet iedētās olas un attīstījušies kāpuri barošanos turpina vēl vairākas nedēļas.

Atrodoties kāpura stadijā, krustziežu stublāja spradži augam nodara postošākos bojājumus.

Apmēram oktobrī izšķīlies kāpurs atrodams jaunajā augā. Veidojot tuneli, tas izēd jaunās lapas un augšanas punktu. Novājinātam augam tiek apgrūtināta ūdens un barības vielu cirkulācija, kas mazina tā salizturību.

Novājinātais augs parasti nespēj attīstīties un pavasarī iznīkst. Kāpurs augu pamet pavasarī, veidojot kūniņu, kas atrodas augsnē.

Novērots, ka imago var bojāt līdz 10% no lapu platības. Bojājumiem sasniedzot šādu apjomu, ieteicama kaitēkļa ierobežošana.

Lielāka uzmanība ir jāpievērš kāpuram auga stublājā. Novērošana ir jāveic sākot no oktobra. Atrodot augā vidēji 3–5 kāpurus, jāveic to ierobežošana. Insekticīda smidzināšanu var apvienot ar fungicīdu/augšanas regulatoru vai nepieciešamības gadījumā, ar herbicīdu (graudaugu ierobežošanai) lietošanu.

Insekticīda lietošana nenodrošina 100% stublāja spradža ierobežošanu, jo kaitēkli var atrasties augu atliekās vai augsnē izraktajos tuneļos.

Anglijā veiktie izmēģinājumi rāda, ka, kodināšanas procesā sēklas apstrādājot ar insekticīdu (Chinook), stublāju spradža (imago un kāpuru) kaitējums ir ievērojami mazāks.

3. att. Krustziežu stublāja smecernieka bojājumi ³

4. att. Ziemas rapša stublāju smecernieks – imago ⁴

☑Ziemas rapša stublāju smecernieks

Ziemas rapša stublāju smecernieks (*Ceutorhynchus pictaris*) rapša tīrums ir viens no „jaunākajiem” kaitēkļiem, piemēram, Anglijā to klātbūtne un bojājumi rapši konstatēti 2004./2005. gada sezonā. Pieaudzis īpatnis ir 2,3–3,7 mm garš, metāliski melnā krāsā, ar sarkanbrūnām kājām.

Imago rapša tīrums parādās septembrī – oktobrī pēc vasaras miera perioda. Tie pārtiek no auga lapām, nenodarot tam būtiskus kaitējumus. Četrus nedēļus laikā pēc smecernieka ierašanās ziemas rapša tīrumā tas lapu kātos iedēļ olas, kas tur paliek līdz pavasarim. Pēc olu izdēšanas kāpuri var izgauzt tuneli auga stublājā. Kāpurs ziemu pavada, barojoties no stublāja audiem līdz aprīlim – maijam, kad tas atstāj augu un augsnē izveido kūniņu. Pieaugušie smecernieki ir novēroti jūnijā, kad tie pavada miera periodu.

Daļa novājināto augu iet bojā pavasarī. Mazāk bojātiem augiem var novērot izēstu augšanas konusu, kas kavē to augšanu augumā, bet vērojami sānu dzinumi. Pārgriežot stublāju, var redzēt smecernieka izgauztos tuneļus.

³ <http://www.bayercropscience.co.uk>

⁴ <http://www.jki.bund.de/>

Ziemas rapša stublāju smecernieka kāpurs ir bezkājains, balts, 4–5mm garš, ar dzeltenīgi brūnu galvu.

Ši kaitēkļa ierobežošana veicama rudenī, kad tīrums atgriežas pieaugušie īpatņi un nav vēl sākusies oļņu dēšana.

Monitorings jāsāk septembrī un jāturpina 3–4 nedēļas. Atrodot vienu īpatni uz auga, ziemas rapša stublāju smecernieka ierobežošanu veic ar piretroīda insekticīdiem.

☑Spānijas kailgliemeži

Spānijas kailgliemeži (*Arion lusitanicus*) pagājušā gadsimta 90-tajos gados bija sasnieguši Vāciju, bet pagājušajā gadā šī suga konstatēta arī Igaunijā un Somijā. Latvijā pirmie trauksmes signāli par šī kaitēkļa postījumiem saņemti 2008. gadā no Kurzemes.

Pēc VAAD informācijas Spānijas kailgliemeži Latvijā, visticamāk, nokļuvuši cilvēku darbības rezultātā – tie ievesti ar augiem, kompostu, augsni, kur varēja būt gan pieaugušie īpatņi, gan olas. Spānijas kailgliemeži „pašu spēkiem” parasti neizplatās ļoti tālu, taču, ja kādā vietā tie tiek konstatēti, tie tur ļoti strauji savairojas, jo ir hermafrodīti.

Šie gliemeži dzīvo vienu gadu, rudenī izdējot 200–300 olu, no kurām labvēlīgos apstākļos var izaugt liela populācija. Piemērotākās vietas olu dēšanai ir augsnes plašas, komposta kaudzes u.c. Pēc 3,5–5 nedēļām izšķīļas jaunie gliemeži. Mērenas ziemas un lietainas vasaras ir ļoti labvēlīgas to izdzīvošanai.

Spānijas kailgliemeži ir tumši brūnā vai sarkanbrūnā krāsā. Kailgliemeža mēle atgādina nelielu rīvīti. Tie ēd visu, ko ar mēli var sasmalcināt, piemēram, augus, bet tie labprātāk barojas ar beigtiem dzīvniekiem.

Šie kailgliemeži ir plēsēji, jo tie ēd arī citu sugu un savas sugas gliemežus. Ieceļotāji no vietējām sugām atšķiras ar oranžo krāsu un lielajiem izmēriem (līdz 10 cm).

Spānijas kailgliemeži barojas ar dažādu augu sugu zaļajām daļām, kā arī citiem gliemežiem. Lielā skaita un ēdības dēļ tie var nodarīt jūtamu kaitējumu lauksaimniecības kultūraugiem.

Gliemežu ierobežošanā liela nozīme ir profilaktiskiem pasākumiem – dārziem ir jābūt labi koptiem,

5. att. Spānijas kailgliemeži⁵

tajos nedrīkst turēt atkritumu vai grūžu kaudzes. Regulāri rušinot, tiek iznīcinātas to olu dēšanas un ziemošanas vietas. Parādoties pieaugušajiem īpatņiem, tos vajadzētu nekavējoties salasīt un mehāniski iznīcināt. Šim mērķim var izmantot pievilinātājus (dēļišus, mizas u.c.), zem kuriem gliemeži meklē patvērumu dienā, kur tos var viegli savākt.

Ārzemēs gliemežu bioloģiskai ierobežošanai izmanto speciālos nematožu preparātus, kā arī iesaka lietot mehāniski ierobežojošas pretgliemju žogbarjeras un veikt kaitēkļu izķeršanu rūgstoša alus lamatās. Gliemju iznīcināšanai audzē arī Indijas skrejpīles.

Visi minētie pasākumi ir īstenojami un pietiekami efektīvi nelielās teritorijās, taču, ja šie kaitēkļi apdraud lielas kultūraugu sējumu vai stādījumu platības, tad var lietot Latvijas augu aizsardzības līdzekļu reģistrā iekļauto augu aizsardzības līdzekli Mezurolu RB 2 ē.g. (darbīgā viela metiokarbs 20 g/kg).

Mezurols RB 2 ē.g. ir limacīds gliemežu – mīkstgliemežu (*Deroceras spp.*) un kailgliemežu (*Arion spp.*) izplatības ierobežošanai ziemas un vasaras kviešu, ziemas un vasaras miežu, auzu, rudzu, tritikāles, ziemas un vasaras rapša sējumos un krāšņumaugos. Minētais augu aizsardzības līdzeklis ir paredzēts izmantošanā profesionālajiem lietotājiem, tas nozīmē, ka personai, kas vēlas to iegādāties un lietot, ir nepieciešama apliecība par augu aizsardzības zināšanu minimuma apgūšanu.

Sagatavots LLKC Augkopības nodaļā, izmantojot informāciju no Latvijas Malakologu biedrības, VAAD un The Scottish Agricultural College datiem

⁵ www.commons.wikimedia.org